

«MI6 jansyzlaryndan içaly Mustapa Sagyra çenli» iňlisleriň nyşanasyndaky Atatürk

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

"MI6 jansyzlaryndan içaly Mustapa Sagyra çenli" iňlisleriň
nyşanasyndaky Atatürk "MI6 AJANLARINDAN CASUS MUSTAFA SAGIR'E"
İNGİLİZLERİN HEDEFİ ATATÜRK

İngilizler, Milli Mücadele'nin başından sonuna kadar MI6 ajanlarıyla ve casuslarıyla Atatürk'ü etkisiz hale getirmeye çalıştılar. Atatürk, ölümle burun buruna bir bağımsızlık savaşını yürütüp zaferle sonuçlandırdı.

Tam 99 yıl önce bugünlerde, 8 Aralık 1921'de Ankara'ya, Hint Hilafet Komitesi üyesi sıfatını kullanan Mustafa Sagir adlı bir Hintli geldi. Mustafa Sagir bir casustu, İngilizler adına çalışıyordu. Görevi, Milli Mücadele'nin önderi Mustafa Kemal Paşa'yı öldürmektir. Bugün, Edward C. Noel'den Mustafa Sagir'e, Milli Mücadele'de Atatürk'ü ortadan kaldırmaya yönelik bazı İngiliz tertiplerini anlatacağım.

■ ATATÜRK İNGİLİZ KARA LİSTESİNDE

Birinci Dünya Savaşı sonrası, 13 Kasım 1918'de İstanbul fiilen işgal edildi. İngilizler, Ocak 1919'dan itibaren Türkiye'deki asker sivil yurtseverleri tutuklamak için "kara liste" (black list) hazırlamaya başladılar. (Bilal Şimşir, Malta Sürgünleri, s. 71.)

İngiliz Yüzbaşı Hoyland'ın hazırladığı 28 Şubat 1919 tarihli kara listede "Anafartalar Kahramanı" Mustafa Kemal Paşa'nın da adı vardı. İstanbul'daki İngiliz Haberalma Merkezi'nden Londra'daki Askeri Haberalma Başkanlığı'na gönderilen bu kara

liste, 12 Nisan 1919 tarihli bir yazıyla İngiltere Dışışleri Bakanlığı'na iletilmişti. (Şimşir, İngiliz Belgelerinde Atatürk, C.1, s. 3-4.)

Görülen o ki, Atatürk Anadolu'ya geçmeden aylarca önce İngiliz "kara listesi"ne girmişti. Ancak liste hazırlandıktan 1.5 ay sonra İngiliz Dışışleri Bakanlığı'na ulaşmıştı. Ayrıca o sırada İngilizlerin elinde başka kara listeler de vardı. İngiliz askeri makamlarının dikkati, İstanbul'da "vekâlet emrindeki" paşalardan ziyade cephelerde silahsız direniş gösteren paşalara dönüktü. Üstelik Atatürk o günlerde stratejik davranmış; İngiliz karşıtlığını gizlemiş, Damat Ferit Paşa'ya güven vermeyi başarmış ve bu sayede tutuklanmadan Anadolu'ya geçebilmişti. (Şimşir, Malta Sürgünleri, s. 75,76).

Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkıp da Milli Mücadele'yi örgütlemeye başlayınca İngiliz yetkililer onu tutuklamayıp Anadolu'ya geçmesine izin vermekle ne büyük bir yanlış yaptıklarını anladılar. İngiliz General Milne ve İngiliz Yüksek Komiseri General Calthorpe hemen harekete geçtiler. Osmanlı Saray Hükümeti'nden Atatürk'ü geri çağırmasını istediler. Osmanlı Saray Hükümeti, Haziran 1919'da Atatürk'ü birkaç kere geri çağırdı. Son olarak 5 Temmuz 1919'da Osmanlı Harbiye Nazırı Ali Ferit Paşa, Atatürk'ü, Padişah adına, İstanbul'a geri çağırdı, 7 Temmuz 1919'da da görevden aldı. Bunun üzerine Atatürk, 7/8 Temmuz 1919 gecesini resmi göreviyle birlikte askerlikten istifa etti. Üniformalarını çıkardı, sivil bir özgürlük savaşçısı olarak sine-i millete döndü. İngiliz casusu Mustafa Sagir hakkında pek çok kitap yazıldı. Onlardan biri.

■ ALİ GALİP OLAYINDA İNGİLİZ PARMAĞI

Bir taraftan İngilizler, diğer taraftan İngiliz baskısı ve etkisi altındaki işbirlikçi Osmanlı Saray Hükümeti, iki koldan, Atatürk'ün peşine düştü. Atatürk'ü etkisiz hale getirirlerse Milli Hareketin başlamadan biteceğini düşünüyorlardı.

2 Eylül 1919'da Atatürk, Sivas Kongresi'ni toplamak için Sivas'a geçti. 3 Eylül 1919'da Osmanlı Dahiliye Nazırı Adil ile Osmanlı Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa, Elazığ Valisi Ali Galip'e "bir aşiret birliği ile Elazığ'dan hareket ederek Atatürk'ü tutuklamasını ve Sivas Kongresi'ne engel olmasını" emrettiler. Bu işte Ali Galip'e, İngiliz Binbaşısı Edward C. Noel yardım edecekti.

Ali Galip, topladığı adamlarla 6 Eylül 1922'de Elazığ'dan Malatya'ya geldi ve Sivas'a doğru harekete geçti. Fakat üzerine asker gönderildiğini öğrenince, 10 Eylül 1919'da önce Malatya'ya, oradan Urfa'ya, Urfa'dan da Halep'e kaçtı. İngiliz casusu Noel de son anda kaçıp kurtuldu.

Atatürk, 11 Eylül 1919'da, Osmanlı Dahiliye Nazırı Adil'e şu telgrafı çekti: "Alçaklar! Caniler! Düşmanlarla, millet aleyhinde haincesine tertiplerde bulunuyorsunuz. Aklınızı başınıza toplayın! Galip ve yandaşları gibi akılsızların ahmakça boş vaatlerine kapılarak ve İngiliz Subayı Noel gibi milletimiz ve vatanımız için zararlı olan yabancılara vicdanınızı satarak yaptığınız alçaklıkların milletçe tatbik olunacak mesuliyetini unutmayınız."

■ İNGİLİZ MI6 AJANLARI ATATÜRK'ÜN PEŞİNDE

İngiliz Yüksek Komiseri J. de Robeck, 9 Aralık 1919'da Londra'ya gönderdiği raporunda "Mustafa Kemal, gittikçe daha tehlikeli olmaya başladı" diyor; 11 Aralık 1919 tarihli raporunda ise "Mustafa Kemal başlıca düşmanımızdır" diye yazıyordu.

İrlandalı tarihçi Keith Jeffery, "The Secret History of MI6" (MI6'nın Gizli Tarihi) adlı çalışmasında 1920 başlarından itibaren İngiliz Gizli Servisi MI6'nın önemli ajanlarını İstanbul'a gönderdiğini anlatıyor.

Jeffery'e göre 1920-1923 arasında MI6'nın İstanbul istasyonunu yöneten Valentine Vivian, Atatürk'ü takip edebilmek için birkaç MI6 ajanından yararlandı. Örneğin, RV/5 kod adlı bir MI6 ajanı, İstanbul'da eski İttihatçı subayların himayesindeki bir terzi dükkanında bilgi topladı. Adamlarından biri

yakalanınca İstanbul'dan Mısır'a alındı.

Atatürk'ün peşindeki bir başka MI6 ajanı JQ6 kodlu, Avrupalı görünümlü bir Türkmen'di. Çarlık ordusunda süvari olarak görev yapmış bu ajan Türkçe, Rusça, Rumence, Türkmençe ve Tatarca biliyordu. Milli Mücadele sonrasında, 1923'te Polonya pasaportuyla Romanya'ya kaçtı. Vivian'ın elindeki en iyi ajanlarından biri olan JQ6, 1929'da Bağdat'ta ortadan kaybolana kadar Ortadoğu'da İngilizler için çalıştı.

Atatürk'ü takip eden başka bir MI6 ajanı da "Pasfal" takma adlı bir Hindu'ydu. 1921'de kimliği açığa çıkana kadar Kemalist hareket hakkında İngilizlere önemli bilgiler topladı. Atatürk'ün peşindeki MI6 ajanları topladıkları bilgileri İstanbul üzerinden Londra'ya gönderiyordu. Örneğin, MS/1 kod adlı bir MI6 ajanı, Aralık 1920'de gönderdiği raporda Atatürk'ün yakın arkadaşı olduğu söylenen Bulgar parlamenter Dimitri Atchkof'a dayanarak Atatürk ve Bolşevikler arasındaki ilişki hakkında Londra'ya önemli bilgiler verdi. (Yenal Bilgici, "Mustafa Kemal MI6'ya Karşı, İngiliz Gizli Servisi Arşivi'nde 1909-1949 Arası Türkiye", Newsweek Türkiye, 7 Kasım 2010, s. 34-36.)

MI6, Milli Mücadele yıllarında Kemalist hareket ile Bolşevik Rusya arasındaki ilişkiler hakkında bilgi toplamak için Harold Gibson ve Wilferd Dunderdale adlı iki ajanını daha İstanbul'a gönderdi. Bu ajanlardan "Biffy" takma adıyla tanınan amatör boksör Dunderdale MI6'nın en iyi ajanlarından biri olarak tarihe geçecekti. Öyle ki, tarihçi Jeffery, Ian Fleming'in "James Bond" karakterini yaratırken bu Dunderdale'den ilham aldığını söylüyor. (Bilgici, s.36.)

■ ANKARA'DA BİR İNGİLİZ CASUSU: MUSTAFA SAGİR

İngilizler, 1919-1920 yıllarında İstanbul'daki asker sivil çok sayıda yurtseveri tutuklayıp Malta'ya sürgün ettiler. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali üzerine Atatürk de Anadolu'da İngiliz subaylarını tutuklayıp esir aldı. Atatürk'ün elinde 20 kadar İngiliz rehine vardı.

İngilizler, Ağustos 1920'de Atatürk'ten İngiliz esirleri

serbest bırakmasını istediler. 0 günlerde bir taraftan Sevr Antlaşması imzalanmış, diğer taraftan Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey, sözde kırım suçlusu olarak İstanbul'da idam edilmişti. 15 kadar Malta sürgününün daha idam edileceği söyleniyordu. Atatürk, 12 Ağustos 1920'de İngilizlere çok sert bir mektup gönderdi. Atatürk mektubunda, Malta'dan İstanbul'a getirilen 15 kişiden herhangi birinin idam edilmesi halinde elindeki "Kaymakam Rawlinson dahil, mevcut zabıt, nefer, bilcümle esir İngilizlerin derhal idam edileceğini" yazdı.(Şimşir, Malta Sürgünleri, s. 430,431.)

"İngiliz casusu Mustafa Sagir'in ikinci mahkemesi" Bu manşetin hemen altında Mustafa Sagir'in İngiliz Casus Teşkilatı'na bağlı adamların isimlerini saydığı belirtiliyor. (Hakimiyet-i Milliye, 23 Mayıs 1921.)

İngilizler iyice gerilmişti. Sorunu, kökten halletmeye karar verdiler; Atatürk'ü bir suikastla ortadan kaldıracaklardı. Bu iş için Hindistan'ın yerli ailelerinden seçerek özel olarak eğittikleri Mustafa Sagir adlı bir Hintliyi görevlendirdiler. 0 sırada Anadolu direnişine yardım eden Hint Müslümanları adına İstanbul'a gönderilen Mustafa Sagir, Türk-Hint Cemiyeti adlı bir örgüt kurup Türklerin güvenini kazandı. İstanbul'da tanıştığı Kur. Bnb. Ali Rıza Artunkal aracılığıyla Anadolu'ya geçmeye çalıştı. 0 sırada Hindistan'dan yardım bekleyen TBMM'nin onay vermesiyle 8 Aralık 1920'de İnebolu üzerinden Anadolu'ya geçti.

Ankara'da Mustafa Sagir'le bizzat görüşen Atatürk, onun bir İngiliz casusu olabileceğinden kuşkulandı. İçişleri Bakanı Dr. Adnan Adıvar'a, "Dikkatli olmalı! Bu adam mükemmel bir casustur" dedi. Bunun üzerine Mustafa Sagir, Ankara'da gizlice göz hapsine alındı.

Bir gün Mustafa Sagir'in İstanbul'da Ferid Cavid adresine gönderdiği gizli bir mektup ele geçirildi. Kimyacı Naki Cevat Akerman'ın, üzerine amonyak dökerek okuduğu mektupta Atatürk'ün her hareketi hakkında ayrıntılı bilgilere yer veriliyordu.

Mustafa Sagir tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. Sagir, 1 Mayıs-23 Mayıs 1921 tarihleri arasındaki

duruşmasında, İngiliz Gizli Servisi tarafından yetiştirilen bir İngiliz casusu olduğunu tüm ayrıntılarıyla itiraf etti: 10 yaşında İngilizlerce seçilip Oxford'da öğrenim gördüğünü, "İngiltere'ye sadık kalacağına Kuran üzerine yemin ettirildiğini" söyledi. Almanya'da "felsefe doktoru" olduğunu açıkladı. İngilizlere karşı mücadele eden Afgan Emiri Habibullah Han suikastında başarılı olduğu için Atatürk'ü öldürmekle görevlendirildiğini itiraf etti. Hint Müslümanlarının temsilcisi görünümünde, 1.5 milyon altınla Anadolu'da okul açmak perdesi altında Türkiye'ye geldiğini söyledi. Şüphe çekmemek için İstanbul'da bir yardım derneği kurduğunu ve İstanbul'da bir süre İngilizlerce tutukluymuş gibi Agopyan Han Hapishanesi'nde tutulduğunu, oradan kaçmış gibi yapıp Varna'ya gittiğini, sonra Ankara'ya geçtiğini anlattı. Sagir, Atatürk'e suikast için kurulan komitede İngiliz Alb Nelson, Bnb. D. Monford, Yzb. Stone ve Yzb. Benett'in de kendisiyle birlikte olduğunu açıkladı. Sagir, savunmasının sonunda, "Türk vatandaşı olmadığı için vatana ihanetle yargılanamayacağını, kendisini İngilizlerin yetiştirdiğini, bu nedenle İngilizlere hizmet ettiğini" söyledi: "Siz yetiştirseydiniz, size de aynı görevi yapardım!" diye de ekledi. (Şerafettin Turan, Mustafa Kemal Atatürk, s. 455,456; Ergun Aybars, İstiklal Mahkemeleri, s. 76-78; Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, s.392-401; Berthe G. Gaulis, Çankaya Akşamları, s. 260-265.)

Belli ki Mustafa Sagir, ardındaki İngilizlere güveniyordu; İngilizler için çalışan birinin "casus" bile olsa Türkiye'de cezalandırılmayacağını düşünüyordu. II. Abdülhamit, kendisine suikast düzenleyen Belçikalı casus Edward Joris'i Batı'nın baskısıyla serbest bırakmamış mıydı? Şimdi, İngiltere devreye girer, kendisini kurtarıverirdi!

İngilizler devreye girdi girmesine! İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri, Mustafa Sagir'in de Malta sürgünlerine karşılık serbest bırakılması gereken bir İngiliz yurttaşı olduğunu belirtti. Ankara, 18 Mayıs 1921'de İngiliz Yüksek Komiserliği'ne şöyle cevap verdi: "Mustafa Sagir, savaş suçlusu veya siyasi suçlu değil, adi suçludur. Casusluk

yaparken yakalanmıştır. Onun tutsaklar arasında sayılması söz konusu olamaz. Kanuna uygun biçimde yargılanmaktadır.”

İngiltere, Mustafa Sagir’i kurtarmaya kararlıydı. Hatta bir taşla iki kuş vurmaya denedi: İngiliz Yüksek Komiseri, 20 Mayıs 1921’de İstanbul basınına bir bildiri dağıttı. Ankara İstiklal Mahkemesi’nin Hintli bir Müslümanı yargıladığını belirterek Hint Müslümanlarını Milli Mücadele’ye karşı kışkırtmaya çalıştı. İngiliz Dışışleri de 23 Mayıs 1921’de Mustafa Sagir üzerinden Hindistan’da Milli Mücadele karşıtı bir kampanya başlattı. (Şimşir, Malta Sürgünleri, s. 477,478.) Ancak Ankara İstiklal Mahkemesi İngiliz baskısına pabuç bırakmadı. Mahkemenin “casusluk” suçuyla idama mahkum ettiğı Mustafa Sagir, 24 Mayıs 1921’de Ankara’da Karaoğlan Çarşısı’nda asıldı.

Antiemperyalist bir bağımsızlık savaşının önderi olmak kolay değildi; İngilizler, Milli Mücadele’nin başından sonuna kadar MI6 ajanlarıyla ve casuslarıyla Atatürk’ü etkisiz hale getirmeye çalıştılar. Atatürk, ölümle burun buruna bir bağımsızlık savaşını yürütüp zaferle sonuçlandırdı.

Sinan MEYDAN.

«SÖZCÜ» gazetesı, 07.12.2020 Taryhy makalalar